

Milan Franić, dipl.iur., znanstveni novak
Katedre za teoriju prava i države
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

**ŽAKLINA HARAŠIĆ: SUDSKA ARGUMENTACIJA,
Pravni fakultet u Splitu, Split, 2010., str. 144.**

Knjiga *Sudska argumentacija* autorice doc.dr.sc. Žakline Harašić plod je njenog empirijskog istraživanja uporabe argumenata od strane hrvatskih sudaca u sudskim odlukama iz devedesetih godina XX. stoljeća. Strukturirana je iz četiri dijela (*Uvod, Teorijski pristupi argumentaciji, Empirijska istraživanja argumentacije i Zaključak*), a temelji se na autoričinoj doktorskoj disertaciji *Argumentacija u odlukama hrvatskih sudova* (2003.). U citiranoj disertaciji istražene su odluke koje se odnose na period od 1990. do 1997., dok je za potrebe pisanja ove knjige uzorak proširen na 1998. i 1999. godinu.

U *Uvodu* (str. 11.-18.) se objašnjavaju predmet, metode i cilj istraživanja te se citiraju važniji naslovi stranih i domaćih autora koji su se okušali u teorijskom i/ili empirijskom istraživanju problematike sudske argumentacije.

Navodi se kako je istraživanje provedeno na uzorku od 388 odluka, koji je formiran metodom stratificiranog slučajnog uzorka, uvrštavanjem odluka koje se odnose na sve oblasti ordinarnog sudovanja i sve stupnjeve sudskog postupka. Pored metode formiranja uzorka, ističu se još dvije bitne osobine koje ovo istraživanje razlikuju od četiri relevantna svjetska istraživanja (Lazzaro, Struck, Raisch i Pokol). Prva - da su u uzorak uvrštene ne samo odluke viših sudova, nego i one prvostupanjske, te druga - da je uzorak formiran od izvornih i cjelovitih sudskih odluka, a ne onih objavljenih u zbirkama odluka ili časopisima.

Poglavlje *Teorijski pristupi argumentaciji* (str. 19.-34.) uvodno ocrtava dva oprečna i povijesno relativno novija pristupa ulozi suca u pravnom poretku. Dok XIX. stoljeće nekreativno shvaća ovu ulogu, a što korespondira s klasičnom Montesquieuovom doktrinom diobe vlasti i formalističko-dogmatskim poimanjem prava karakterističnim za „kodifikacijsku eru“, XX. stoljeće nadograđuje se na već ranije postavljene temelje (interesna jurisprudence) teorije o stvaralačkoj ulozi suca.

Točku o teorijama argumentacije do XX. stoljeća (str. 21.-24.) otvara, u antičkoj etapi, kvazilogika sofista. Nastavlja se pozivom na, apsolutno neizostavan, doprinos Aristotelove formalne logike i retorike i Hermagorino uvođenje razlikovanja činjeničnih i pravnih pitanja, kao i na predstavnike rimske retorike (Ciceron i Kvintilijan). Za srednjovjekovno doba navodi se usmjerenost na *Digesta* kao zatvoren katalog autoritativnih toposa, dok novi vijek karakterizira stvaranje i dominacija aksiomatsko-deduktivnog modela pravne argumentacije. Krutost ovog modela sužene argumentacije već krajem XIX. stoljeća rastvara funkcionalni način mišljenja interesne jurisprudence.

Točka o teorijama argumentacije u XX. stoljeću (str. 24.-28.) koncentrira se oko doprinosa dvaju generacija teoretičara. Prva generacija napustila je formalnu logiku kao matricu pravne argumentacije, ne detektirajući problem u pravilnosti izvođenja konkluzije, nego baš u izboru i sadržaju premisa. Među predstavnike su ubrojani Viehweg (*Topik und Jurisprudenz*, 1954.), Toulmin (*The Uses of Argument*, 1958.) i Perelman (*Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, 1958.). Za drugu generaciju karakterističan je pokušaj racionalne rekonstrukcije pravne argumentacije i uvođenje razlikovanja *easy cases - hard cases*. Ovdje su, kao „predstavnici standardne teorije argumentacije svog vremena“ (str. 26) ubrojani Alexy (*A Theory of Legal Argumentation*, 1989.), Aarnio (*The Rational as Reasonable*, 1987.), Peczenik (*On Law and Reason*, 1989.) i MacCormick (*Legal Reasoning and Legal Theory*, 1995.).

U nastavku se problematizira opravdanost razlikovanja između argumenata i metoda pravne interpretacije (str. 28.-33.) te se referira na Perelmanov (*Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, 1958.) i Tarellov (*L'interpretazione della legge*, 1989.) popis argumenata (str. 33.-34.).

Ključno poglavlje *Empirijska istraživanja argumentacije* započinje kratkim prikazom četiri relevantna i usporediva strana empirijska istraživanja (Lazaro 1970., Struck 1971., Raisch 1988. i Pokol 2000.), nastavlja se iznošenjem rezultata istraživanja po pojedinim argumentima, a završava dodatnim napomenama o iznesenim rezultatima istraživanja.

Prikazujući relevantna i usporediva strana istraživanja (str. 35.-38.), autorica pronalazi poveznice sa svojim istraživanjem. Tako Raischovo istraživanje nalazi usporedivim po metodi (brojnost obrađenih argumenata, statističko istraživanje rezultata), a Pokolovo istraživanje argumentacije viših sudova u Mađarskoj po rezultatima (nedostatak pozivanja na pravoznanstvene autoritete i pravna načela, porast pozivanja na sudsku praksu).

U ključnom dijelu rada, točki *Rezultati istraživanja po pojedinim argumentima* (str. 38.-39.), uvodno se obrazlaže izbor 10 argumenata koji su postavljeni kao okosnica istraživanja, i to razlozima sudske prakse zemalja kontinentalnog prava, ranijeg teorijskog analiziranja ovih argumenata u hrvastakoj i jugoslavenskoj literaturi, frekvencije pojavljivanja ovih argumenata u uzorku i uvrštenosti u Tarellov popis argumenata. U nastavku (str. 39.-115.) se prikazuju rezultati po pojedinim argumentima, navođenjem primjera (dijelova obrazloženja sudskih odluka u uzorku) u kojima se izričito imenuje ili izvan svake sumnje prepoznaje taj argument. Svaki primjer određen je pozivom na sud koji je donio odluku i poslovni broj odluke. Pored toga, o svakom argumentu daju se dodatna teorijska pojašnjenja pozivom na relevantnu literaturu, kao i obzirom na osobitost tog argumenta u kontekstu obrazlaganja konkretne odluke.

Nabrajamo, po pojedinim argumentima, ukupan broj primjera:

- *a contrario*, 16 primjera;
- *a simili ad simile*, 5 primjera;

- *a fortiori*, 4 primjera;
- *a cohaerentia*, 1 primjer
- historijski argument, 0 primjera;
- ciljni argument, 14 primjera;
- sistematski argument, 13 primjera;
- argument autoriteta, 16 primjera;
- argument prirode stvari, 2 primjera;
- argument koji polazi od općih načela, 8 primjera.

Rezultati istraživanja tabelarno su prikazani i analizirani (str. 115.-120.).

Prva tablica (Distribucija frekvencija po vrstama argumenata) daje podatke o apsolutnom broju i postotku pozivanja na pojedine argumente u odlukama iz uzorka razvrstanim po stupnjevima postupka (prvostupanjske, drugostupanjske i trećestupanjske odluke), razlučujući samostalno i nesamostalno (u kombinaciji s drugim argumentom ili argumentima) pozivanje na argument. Proizlazi kako je prvi po zastupljenosti argument *a contrario* (5,3%), dok drugo mjesto dijele ciljni argument, argument autoriteta i argument koji polazi od općih načela (3,8%).

Druga tablica (Broj argumenata u odlukama) daje podatke o apsolutnom broju i postotku odluka s jednim argumentom i odluka s dva ili više argumenata u uzorku, opet razvrstavajući odluke po stupnjevima. Proizlazi kako su među odlukama koje se pozivaju na argumente (44,5%) brojnije one koje se pozivaju samo na jedan argument (37,4%) od onih koje se pozivaju na dva ili više argumenata (7,1%). Nadalje proizlazi kako su među odlukama koje se pozivaju na argumente najbrojnije prvostupanjske (25%), slijede ih trećestupanjske (12%), pa drugostupanjske (7,5%) odluke.

Zaključak (str. 121.-122.) se ponovno referira na nalaze istraživanja i osobitosti metode formiranja uzorka i provođenja istraživanja. Finalno se zaključuje kako su hrvatski suci u devedesetim godinama prošlog stoljeća malo argumentirali. Polazeći od užeg shvaćanja argumentacije- kao uporabe argumenta na način da ga se imenuje ili je izvan svake sumnje da se radi baš o tom argumentu, od kojeg shvaćanja polazi ovo istraživanje.

Knjiga sadrži predgovor (str. 7.) te popise korištenih kratica (str. 8.), sudskih odluka (str. 123.-136.), propisa (137.-138.) i literature (str. 139.-144.)

Obzirom na predmet, metodu i način prezentacije rezultata istraživanja, prikazana knjiga svakako zavrjeđuje interes ne samo znanstvene, već prvenstveno i stručne javnosti.